

СУЧАСНІ ЗАХІДНІ ПЕДАГОГІЧНІ РОЗВІДКИ ЩОДО ЗМІСТУ «ДУХОВНОСТІ»

У статті аналізуються сучасні західні розвідки щодо змісту «духовності», засобів вимірювання та дослідження духовних явищ у педагогічних дослідженнях.

Ключові слова: *духовність, п'ятифакторна модель особистості, духовність особистості, духовність в педагогіці, вимірювання духовності.*

Постановка проблеми. Духовність у педагогічних теоріях та у філософських концепціях має довгу та насичену суперечностями історію. Розуміння сутності духовності змінювалося з часом існування людства, що і відбивалося на різних підходах до формування духовності у підростаючого покоління. Незважаючи на величезний обсяг інформації з теми, на масштабний досвід, вироблений віками, і досі залишається спірним питання щодо визначення та сутності «духовності» у педагогіці. А саме, мова йде про показники та результати, за якими можна стверджувати про формування духовності.

Багато педагогічних теорій «духовності», суперечливі між собою, суперечать і у частині вимірювання духовних явищ. Оскільки, навіть якщо автори згодні у певних назвах, це зовсім не означає, що вони вкладають один і той же зміст, що йдеться про одну і ту саму конструкцію. Назви можуть більш точно відображати переконання авторів, а не конкретне поняття та явище.

Деякі з доступних елементів оцінювання духовності написані із застосуванням термінів, які є унікальними для монотеїстичної інтерпретації духовності. Як результат, ці елементи значно обмежені у своїй ефективності для оцінки духовності в межах будь-якої групи чи окремої людини, які не дотримуються більш традиційного погляду на Бога. Хоча є кілька інструментів, які використовують нейтральну мову задля адекватного зафіксування і ретельного дослідження численних вимірів духовності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У статті проаналізовано західні дослідження, присвячені змісту духовності в освіті. Так, Д. Бек аналізує духовність у системі вищої освіти, С. Бендер характеризує взаємозв'язок між релігійністю та духовністю, а Л. Джонс систематизує різні погляди щодо сутності духовності в освіті. Разом з тим, спеціальних узагальнюючих праць щодо змісту «духовності» в педагогічній науці, засобах вимірювання та дослідження духовних явищ саме у педагогічних дослідженнях немає.

Мета статті – охарактеризувати сучасні західні розвідки щодо змісту «духовності», засобах вимірю-

вання та дослідження духовних явищ у педагогічних дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. Існує декілька важливих та загальноприйнятих у науковому світі інструментів дослідження питання духовності у педагогіці. Розглянемо їх детальніше.

По-перше, це так звана «шкала духовного устрою» (The Spiritual Well-Being Scale), що була однією з перших оцінок духовності, яка широко використовувалась у різноманітних дослідженнях [6, с. 75]. На сьогодні ця шкала залишається одним із найбільш досліджених способів фіксування духовності. Ця шкала була розроблена для оцінки суб'єктивної якості життя, вимірюваної двома підшкалами: релігійне буття і екзистенційне благополуччя. На кожній підшкалі розміщено 10 елементів, що дає загальну кількість 20 елементів загалом, і кожен із елементів підшкали «релігійного благополуччя» містить слово «Бог». Духовне благополуччя, задумане автором, є результатом досягнення міцного основного стану духовного здоров'я та духовної зрілості.

По-друге, дослідження, присвячене вимірюванню об'єму духовності (The Expressions of Spirituality Inventory) спочатку було розроблено, частково, для сприяння консолідації численних різних вимірів та визначень духовності [6, с. 77]. У ході дослідження було використано факторний аналіз для вивчення основної факторної структури, представленої в цих різних вимірах духовності. Друга частина дослідження була спрямована на спробу повторити факторні результати першого дослідження та дослідити початкову корисність щойно розробленого. У дослідженні автором було виявлено п'ять факторів. Результатом цього дослідження стало питання численності духовності, яке оцінює духовність у п'яти вимірах: когнітивна орієнтація на духовність, досвід або феноменологічний вимір духовності, екзистенційне благополуччя, паранормальні вірування та релігійність.

По-третє, «шкала духовної трансцендентності» була розроблена для оцінки та дослідження індивідуальних відмінностей, які не охоплені та не описані в попередній п'ятифакторній моделі особистості [6,

с. 80]. У науковому світі існує припущення, що духовна трансцендентність може представляти собою шостий вимір особистості. Важливим елементом цього дослідження вважається визначення місця релігії в житті певної особистості, адекватність її мислення та цілі на майбутнє існування.

Спосіб оперування змістом духовності суттєво впливає на інтерпретацію результатів досліджень; на це впливають також теоретичні наслідки та сприйнята відповідність результатів. Серед відмінностей концептуалізацій існує значна різноманітність способів, призначених для оцінки духовності. Через різноманітність та багатобарвність думок та ідей науковців, існують перешкоди у спробах консолідувати дослідження духовності та духовних змінних.

Релігійні та духовні змінні стають більш поширеними в педагогічних дослідженнях за кілька останніх десятиліть. Духовні чи релігійні елементи часто включаються як допоміжні змінні, а не як первинна область інтересу дослідників. Тим не менш, існує безліч різноманітних взаємозв'язків, існуючих та уховними поняттями і між педагогічними явищами. Дослідження, спрямовані на вивчення схожих рис між духовністю та педагогічною дисципліною, показують, що духовність має позитивний вплив на низку аспектів педагогічного функціонування.

Визначення благодійного впливу релігії та духовності на здоров'я людини спостерігається в багатьох літературних джерелах. Існує думка, що релігійні та духовні вірування допомагають сприяти розвитку почуття сенсу життя та сприяють загальному зростанню задоволеності життям. Науковці зауважують, що духовність сприяє більшому розумінню мети в житті і позитивно впливає на почуття добробуту. Дослідження також продемонстрували, що духовність розвиває позитивні стосунки із самооцінкою, сприяє психологічному зростанню та сприяє підвищенню рівня психологічного здоров'я людини.

У своєму дослідженні, науковець Джонс виявив, що більш високий рівень сприйнятої духовної підтримки суттєво пов'язаний із меншою поширеністю депресивних симптомів, вищою самооцінкою та більшим рівнем емоційної пристосованості [5, с. 3]. Його перша праця була спрямована на відносини батьків і дітей та на існування ефекту «духовності» в обох зразках. Отже, в ході дослідження стався поділ: перша група включала в себе групу з високим стресом ($n=33$), друга – групу з низьким стресом ($n=48$), причому група з високим стресом складалася з батьків, дитина яких померла протягом останніх двох років. У межах групи з високим стресом духовна підтримка продемонструвала суттєвий негативний зв'язок із симптомами депресії. Духовна підтримка також значною мірою була пов'язана з підвищенням самооцінки в групі високого стресу.

Інше дослідження цього ж автора фокусувалося на недавніх випускниках середніх шкіл, які, на час дослідження навчалися на першому курсі в Університеті Східного узбережжя. Знову вибірку поділили на високий ($n=33$) та низький рівень стресу ($n=35$) у підгрупах [5, с. 3]. Група з високим стресом містила учасників, які повідомляли про три або більше

негативних життєвих подій, таких як смерть або серйозні захворювання або травми у близького друга або родича протягом останніх шести місяців. У групі високого стресу духовна підтримка була пов'язана з більш високим рівнем особистісної емоційної пристосованості. Загалом, дослідник зробив висновок, що духовна підтримка виглядає особливо корисною для людей, що переживають сильні стресові ситуації. Науковець вважає, що духовність допомагає сприяти позитивним оцінкам та надає емоційну підтримку під час важких життєвих подій.

Духовність може слугувати цінним ресурсом для людей під час стресу, забезпечуючи підтримку і полегшуючи психологічні травми. Таким чином, можна вважати, що це має намір сприяти почуттю самовідданості і зниженню егоцентризму, що призводить до зменшення стресу та переживань. Деякі автори припускають, що почуття відчуження і лиха можуть насправді бути наслідком невдач екзистенційних пошуків сенсу та мети в житті. Подібним чином інші дослідники стверджують, що духовність має позитивні наслідки для педагогіки і психології та те, що вона додає більше сенсу та мети в житті, підвищує задоволеність життям, сприяє підвищенню рівня добробуту та самопочуття, призводячи до загального поліпшення психічного здоров'я.

У дослідженні, проведеному у закладах освіти автор дослідив можливий зв'язок між релігією та психологічним здоров'ям [1, с. 219]. Науковця насамперед цікавила конструкція, яку він визначив як «сенса життя». Результати ґрунтувалися на вибірці 512 чоловіків та жінок, в середньому, 20-річного віку. У ході дослідження було знайдено сенс опосередкувати взаємозв'язок між релігійністю та добробутом. У цьому дослідженні «добробут» було визначено як складову задоволеності життям та самооцінки. Крім того, релігійність, виміряна чотирма питаннями, що стосуються частоти релігійної діяльності та самооцінки суб'єктивного рівня духовності та релігійності, виявились суттєво співвіднесеними зі значенням у житті, задоволеності життям та оптимізмом. Автор дійшов висновку, що релігія забезпечує більш широке розуміння сенсу життя, і виявив, що релігійність пов'язана з вищим рівнем самоповаги, підвищенням сприйнятої цінності життя та підвищенням почуття добробуту.

У іншому дослідженні було виявлено, що духовно налаштовані люди володіють більшою кількістю диспозиційної подяки. Заходи, направлені на акт подяки, були позитивно співвіднесені майже з усіма мірами духовності та релігійності [2, с. 118]. Крім того, учасники, які повідомили про більшу духовну чи релігійну диспозицію, мали тенденцію відчувати більше вдячності у своєму повсякденному житті, ніж ті, хто менш духовно орієнтований. Це дає одне пояснення того, чому ті, хто набрав вищі показники духовності, прагнули повідомляти про меншу кількість депресивних симптомів та зазнали менших психологічних проблем. У них було також виявлено більше позитивних афективних станів, більшу задоволеність життям та прагнення до соціальної поведінки.

Група дослідників, прагнучи розробити та затвердити багатовимірний, транскультурно застосований захід аналізу цілісного здоров'я, відбрала для експерименту 674 студенти, віком від 21 до 30 років [7, с. 85]. У процесі дослідження автори застосували ряд заходів для оцінки рівня духовності. Виявлено, що духовність була пов'язана з більшим фізичним та психічним здоров'ям, позитивним впливом, посттравматичним зростанням, задоволенням життям та надією. Духовність виявила негативний зв'язок негативного впливу та сприйнятого стресу.

Учені у своїх працях, спрямованих на вивчення взаємозв'язку між релігійністю та психічним здоров'ям встановили, що в цілому і незалежно від того, як було визначено будь-яку конструкцію, релігія позитивно впливає на психологічне та здоров'я та можливості педагогічного впливу. Пізніше М. Фокс підтримав ідею дослідження та зазначив, що релігійність та духовність мають позитивний вплив на психологічне благополуччя і в дорослому віці [4, с. 134].

Таким чином, як ми бачимо, дослідження питання духовності та релігійності послідовно демонструють, що духовність позитивно впливає на психічне здоров'я, однак залишається незрозумілим, як саме духовність здійснює свій очевидний вплив на психологічні процеси. Різниця у визначеннях та вимірах духовності затуманює інтерпретацію та узагальнення результатів досліджень цих конструкцій та інших тісно пов'язаних змінних. Крім того, духовність все більше осмислюється в літературі як багатовимірна конструкція, а спосіб, коли різні її аспекти можуть по-різному впливати на психічне здоров'я та педагогічний вплив, ще недостатньо вивчені. Таким чином, виявляється, що духовність пов'язана і впливає на психологічне функціонування складним, багатонаправленим способом.

Педагоги припускають, що духовні змінні та явища, за суттю, є психологічними явищами. Багато сучасних концепцій, що пронизують сучасні теорії особистості, відображають секуляризовані аспекти духовності. Наприклад, характеристики, включаючи смиренність, альтруїзм, співчуття та чесність, – усе це риси, які можна знайти як в основній теорії особистості, так і в багатовимірних концептуалізаціях духовності. Її інтеграція в педагогічну науку може бути не такою грізною задачею, як раніше зазначалося в літературі, але зусилля для подальшого розвитку цього процесу потрібно старанно продовжувати. Збереження духовного здоров'я як мультидисциплінарний підхід до формування людини забезпечує той шлях, завдяки якому духовно-орієнтована педагогіка стає ефективною. Холізм намагається подолати розрив між розумом і матерією, індивідом і групою, штучним і природним, що сприяло психічній і духовній фрагментації сенсу і мети в постмодерному суспільстві.

Загальні ідеї теорії «духовності» у педагогіці досить гуманістичні, вони орієнтовані на здоровий розвиток і духовно налаштовані на подальший прогрес.

Духовна людина усвідомлює своє існування і усвідомлює це усвідомлення, вона здатна зрозуміти

свої обмеження, а також наслідки втрати почуття себе всередині світу. Вона також усвідомлює та реагує на взаємодію із навколишнім світом. Здатність до самоаналізу та метапізнання має важливе значення для розвитку духовності. Рефлексивність, як справжня здатність виходити за межі себе та встановлювати справжнє почуття спільності з людством, а також глибоке розуміння відносин до вищої сили виявляються життєво важливими складовими духовного розвитку. За останні роки концепція постформальної думки розширилася до сценічної моделі пізнавального когнітивного розвитку, інтегрованого в теорії духовного розвитку. Постформальна думка, яка характеризується здатністю переосмислювати кілька реальностей себе та інших для створення «поширеного розуміння обставин», вимагає можливості абстрактної думки та визнання існування кількох істин.

Аналізуючи духовний розвиток, теорія постформальної думки говорить про те, що поточне розуміння зовнішньої сили залежить від сучасного рівня пізнавального розвитку. Тобто, коли люди просуваються через етапи пізнавального розвитку, їх розуміння вищої сили здатне перевершити їх попередній рівень розуміння, оскільки набуваються додаткові пізнавальні навички. Відповідно до думки науковця П. Палмера, існує припущення, що конфлікт може сприяти зміні когнітивних структур, особистий досвід негараздів може також просунути процес духовного розвитку [7, с. 119]. Духовному зростанню насправді можуть сприяти більш особистісні чи соціальні виклики, а не неминуче зростання віку людини. Однак видається, що подолання колишніх стадій пізнавального розвитку є необхідним і для подальшого духовного розвитку людини.

Теорія постформальної думки пропонує пояснення, що спосіб зміни адаптаційного стилю та пошук сенсу в житті тісно взаємодіє з розвитком більш складного розуміння поняття «сенс» та «істина». Пошуки сенсу та істини широко сприймаються як виміри духовності. Вважається, що постформальний рівень думки необхідний для того, щоб людина втілювала складне розуміння Бога або вищої сили.

На ранніх етапах пізнання поняття Бога залежало від культурних уявлень і сприймалося як те, в що інші «вірять», щоб задовольнити свої потреби або знайти розуміння себе. Однак більш високий рівень постформальної думки дозволяє людям розвинути більш особистісне розуміння вищої сили, яка не базується на певній релігійній чи культурній традиції. Учені припускають, що за певних обставин релігія може слугувати «перешкодою духовному зростанню», однак розвиток постформальної думки може сприяти примиренню особистих реальностей і призвести до більш відкритого розуміння кінцевих обставин.

Західні науковці емпірично досліджували зв'язок між постформальною думкою та непізнавальними факторами, такими як особистість та духовні конструкції. У науковому світі існує гіпотеза, що люди, схильні до постформальної думки, швидше за все, матимуть більш складні погляди на Бога, та будуть більш толерантними до різних поглядів, менш

жорсткими у вираженні релігії та сприймати Бога як люблячого «батька світу».

Їх гіпотезу про те, що розвиток постформальної думки може бути співвіднесено з певними чинниками особистості, дослідники оцінили в ході експерименту, обравши для цього вибірку з 82 студентів – чоловіків та жінок, які використовували п'ятифакторну модель та шкалу, розроблену для вимірювання постформальної думки [5, с. 4]. Вони виявили суттєві позитивні кореляції між постформальною думкою та чинниками відкритості до досвіду. Остаточну причину не вдалося визначити, але науковці підозрюють, що постформальна думка, для тих, хто має чинники відкритості, може допомогти полегшити інтеграцію нової інформації та альтернативних розумінь, щоб створити більш широкий світогляд.

За останні 30 років п'ятифакторна модель особистості стала однією з найповніших теорій духовності особистості. Така модель була результатом багаторічних науково-дослідних робіт з виявленням загальної структури непатологічної особистості. Розвиток п'ятифакторної моделі особистості має історичне коріння у двох шляхах дослідження: лексичному підході та через аналіз особистісного анкетування. Модель містить підхід до особистості, що складається з п'яти первинних факторів або доменів, під якими може бути розміщено різноманітність індивідуальних характеристик, що містять унікальну субстанцію особистості. Позначено ці п'ять факторів як: невротизм, екстраверсія, відкритість до досвіду, узгодженість з оточенням, добросовісність.

Асортимент способів, за якими можна досліджувати людські зміни у різних областях, включаючи ставлення до інших, досвід, мотивація, емоції та міжособистісні стилі, вважається, адекватно представлений у п'ятифакторній моделі особистості. Вона являє собою емпірично підтверджену та всебічну систематику індивідуальних рис особистості. Науковці виступають за використання цієї моделі як основи для дослідження взаємозв'язку між духовними змінними та особистістю. Вона також забезпечує міцну основу особистості і тому була запропонована як цінний орієнтир, з якого можна починати вивчати духовні конструкції.

П'ятифакторна модель особистості може створити змістовну базу для вивчення того, як основні сили людини спрямовуються на характерні адаптації, що включають культурно обумовлені релігійні та духовні цілі та погляди. Також можна зауважити, що те, яким чином духовні змінні стосуються моделі особистості, може сприяти згуртованому обговоренню духовності в психології та педагогіці особистості.

Закономірності взаємозв'язків, що демонструються між вимірами духовності та факторами особистості, можуть допомогти зрозуміти особливості людини, представлені в різних вимірах духовності, та різновиди результатів, які ці заходи можуть допомогти передбачити. Так само вивчення духовності в рамках педагогіки особистості може призвести до розуміння психосоціальних результатів, які однозначно прогноуються дослідженнями духовності.

С. Истанек стверджує, що духовність повинна вивчатися разом із оцінками особистості, щоб досягти всебічного розуміння індивідів та більш чіткої картини їх унікальних відмінностей [3, с. 275]. П'ятифакторна модель особистості є орієнтиром для організації та оцінки індивідуальних відмінностей духовності. С. Истанек також стверджує, що ця модель може полегшити наше розуміння мотивацій, які спонукають людей до досягнення своїх унікальних духовних цілей. Багато чого можна дізнатися, вивчивши спосіб, яким духовні конструкції можуть додавати інкрементальну здатність до прогнозування, що перевищує існуючі чинники особистості, і, таким чином, варто вивчати їх у чітко встановлених рамках особистості.

Теорія особистості має давні стосунки з психологією релігії у тому сенсі, що і духовність і особистість лежать в основі людського буття. Духовність може бути характерною адаптацією, яка впливає на те, як ми переживаємо та реагуємо на наш світ та людей у ньому, а це сприяє більшій прихильності до особистості, особливо у важкі часи.

Учені описують два одночасно оздоровчі процеси у людській істоті: розгортання особистості та вирівнювання цієї особистості з точки зору трансцендентності. Вивчаючи духовність та релігійні змінні, педагоги стверджують, що ми повинні шукати психологічне розуміння духовних процесів і застосовувати це нове знання задля людського блага.

Водночас як існує велика кількість досліджень, які безпосередньо вивчають взаємозв'язок між духовними змінними та особистістю, лише невелика їх кількість виявляє послідовні кореляційні тенденції між духовними конструкціями та вимірами особистості. Однак ці відносини істотні і залежать від того, який вимір духовності оцінюється та як він функціонує.

У дослідженні особистості та духовності вчені виявили чимало значущих взаємозв'язків між кожною з п'ятифакторів п'ятифакторної моделі особистості. Значні кореляції з факторами: екстраверсія, відкритість до досвіду, узгодженість з оточуючими та світом, добросовісність були в позитивному напрямі. Однак значні кореляції з невротизмом були в негативному напрямі. Якщо більш конкретно, то невротизм суттєво та негативно співвідноситься з такими підшкалами: альтруїзм, ідеалізм, матеріальні цінності, значення, мета та місія в житті.

Дослідник С. Сароглу, якого описує С. Бендер аналізував зв'язок між релігійністю та особистістю. Остаточо, його праця містила 13 досліджень, які були розбиті на чотири різні групи, виходячи з аспекту духовності, яку оцінювали в дослідженні [2, с. 88]. Аби уникнути використання даних одних і тих же зразків, для кожної з чотирьох груп був проведений окремий метааналіз. Першу групу склали вісім незалежних зразків досліджень, які аналізували внутрішні аспекти релігії, такі як молитва, релігійна приналежність, православ'я та загальна релігійність. Внутрішня релігія демонструвала статистично значущі позитивні стосунки з факторами: екстраверсія, відкритість до досвіду, узгодженість з оточуючими та світом, добросовісність. Друга група досліджень містила 10 незалежних зразків, які оцінювали відкритий та

зрілий аспект релігії та духовності. Метааналіз цих досліджень виявив значні позитивні кореляції між цим типом відкритої духовності з екстраверсією, відкритістю до досвіду, узгодженістю з оточуючими, добросовісністю та статистично значущими негативними зв'язками з нейротизмом. Третя група містила три дослідження, які аналізували взаємозв'язок між релігійним фундаменталізмом та п'ятифакторною моделлю особистості. Метааналіз цих досліджень виявив статистично значимий зворотний зв'язок між релігійним фундаменталізмом, невротизмом та відкритістю до досвіду, між фундаменталізмом та узгодженістю зв'язки були позитивними. Четверту групу склали три дослідження, які вивчали зовнішню релігію. Зовнішня релігійність була позитивно корельована з усіма факторами п'ятифакторної моделі особистості.

У ході дослідження, яке було покликане частково дослідити, чи існують відмінності між особистісними корелятами суб'єктивної духовності та традиційною релігією, дослідники обстежили вибірку з 375 чоловіків та жінок, віком до 51 року [5, с. 3]. На додаток до суб'єктивної духовності, традиційної релігії та факторів особистості, дослідники оцінювали учасників за низкою додаткових змінних, серед яких були відповідальність, самосвідомість, авторитаризм, соціальне домінування, колективізм або індивідуалізм та ірраціональні переконання. Автори знайшли вагомі докази того, що традиційна релігія та суб'єктивна духовність є незалежними конструкціями з різними психологічними кореляціями. Суб'єктивна духовність продемонструвала статистично значущі позитивні стосунки як з фактором екстраверсії, тоді як традиційна релігія була співвіднесена з узгодженістю та відкритістю до досвіду.

Узагальнюючи свої дослідження, науковці застерігають, що релігію та духовність не варто розглядати чи оцінювати як єдину конструкцію, вони попереджають, що значущі відмінності можуть залишитися непоміченими, якщо ці два споріднені, але концептуально унікальні конструкції не будуть розглянуті з належно вивірених поглядів. Незважаючи на те, що їх

дослідження свідчать про взаємозв'язок духовності та особистості, залишається недостатньо зрозумілими щодо того, як пов'язані ці конструкції. Кожна з вищезгаданих розвідок досліджувала цей взаємозв'язок, аналізуючи різну міру духовності, а згодом оцінювали й дещо інші компоненти конструкції. Крім того, дослідники все частіше визнають концептуальні відмінності між духовністю та релігійними віруваннями і відзначають труднощі, пов'язані з синтезом висновків між цими різними областями. Тим не менш, виявляється стабільний взаємозв'язок між духовними змінними та факторами: екстраверсія, відкритість до досвіду, узгодження зі світом, добросовісність, які походять з п'ятифакторної моделі особистості.

Висновки. Результати досліджень вивчення духовних сутностей свідчать про те, що духовність підвищує педагогічне функціонування кількома змістовними способами. Незважаючи на розбіжності в тому, як визначається та вимірюється конструкція в ході досліджень, духовність, тим не менш, продемонструвала позитивний вплив на психологічне здоров'я. Це було пов'язано з підвищенням задоволеності життям, більшим відчуттям сенсу та мети в житті, більш високим рівнем самооцінки, підвищенням гарного самопочуття, моральною стійкістю під час стресу.

Розбіжності в концептуалізації та операціоналізації духовності в усій літературі перешкоджають розвитку теорії та затягують консолідацію зростаючої кількості досліджень, пов'язаних з духовними конструкціями. Одне багатообіцяюче рішення цих концептуальних дилем передбачає гуманістичний розгляд духовності як багатовимірної змінної, що також забезпечить більш всеосяжне розуміння конструкції. Саме з цієї причини була розглянута п'ятифакторна модель особистості як цінна таксономія, у рамках якої духовні змінні можуть бути більш осмисленими. Дослідження духовності в певних наукових рамках забезпечили б орієнтир для розвитку теорії; дослідження подібного характеру також сприяли б особистому розумінню духовних тенденцій та сприяло б осмисленому формуванню духовності у підростаючого покоління.

Список використаних джерел

1. Beech, D. (2012). Spirituality in Higher Education: A Special Interest Group. *Journal for the Study of Spirituality*, № 2, P. 219–221.
2. Bender, C. (2007). Religion and Spirituality : History, Discourse, Measurement. SSRC.
3. Estantek, S. M. (2006). Redefining spirituality : A new discourse. *College Student Journal*, 40 (2), P. 270–281.
4. Fox, M. (1991). Creation, spirituality, and the dreamtime. Newtown, NSW. Millenium Books.
5. Jones, L. (2005). What does spirituality in education mean? Stumbling toward wholeness. *Journal of College and Character*, № 6 (7), 1–7.
6. Lindholm, J. A., & Astin, H. A (2006). Understanding the interior life of faculty : How important is spirituality? *Religion and Education*, № 33 (2), 64–90.
7. Palmer, P. (1998). The courage to teach: Exploring the inner landscape of a teacher's life. San Francisco : Jossey-Bass.

О. С. Цыбулько,
МДУ, г. Мариуполь, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ ЗАПАДНЫЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ РАЗВЕДКИ ПО СОДЕРЖАНИЮ «ДУХОВНОСТИ»

В статье анализируются современные западные разведки по содержанию «духовности», средств измерения и исследования духовных явлений в педагогических исследованиях.

Ключевые слова: духовность; пяти факторная модель личности; духовность личности; духовность в педагогике; измерения духовности.

MODERN WESTERN PEDAGOGICAL EXPLORATIONS ABOUT THE SPIRITUAL CONTENT

Spirituality in pedagogical theories and philosophical concepts has a long and contradictory history. Understanding the essence of spirituality has changed over time, the existence of mankind, which is reflected in different approaches to the formation of spirituality in the younger generation. Notwithstanding the vast amount of information on the subject, the vast experience produced over the centuries still remains controversial as to the definition and essence of «spirituality» in pedagogy. Namely, these are indicators and results by which one can claim the formation of spirituality.

Many pedagogical theories of «spirituality», which are contradictory, are also contradictory in terms of measuring spiritual phenomena. Because, even if the authors agree on certain titles, it does not mean that they enclose the same content that is referring to the same construction. Names may more accurately reflect the beliefs of the authors rather than the specific concept and phenomenon.

Some of the available elements of spirituality assessment are written using terms that are unique to a monotheistic interpretation of spirituality. As a result, these elements are significantly limited in their effectiveness for assessing spirituality within any group or individual that does not adhere to a more traditional view of God. Although there are several tools that use neutral language to adequately capture and carefully examine the many dimensions of spirituality.

Religious and spiritual variables have become increasingly common in pedagogical studies over the last few decades. Spiritual or religious elements are often included as auxiliary variables rather than as a primary area of interest for researchers. However, there are many different relationships that exist between spiritual concepts and pedagogical phenomena. Studies that examine similarities between spirituality and pedagogical discipline show that spirituality has a positive effect on a number of aspects of pedagogical functioning.

Scholars have warned that religion and spirituality should not be considered or evaluated as a single construct, they warn that significant differences may go unnoticed if the two are related, but conceptually unique constructs are not considered properly validated. Although their studies indicate the interconnectedness of spirituality and personality, it is not clear enough how these constructions are related. Each of the aforementioned studies explored this relationship by analyzing different levels of spirituality, and subsequently evaluating several other components of the design. In addition, researchers are increasingly recognizing the conceptual differences between spirituality and religious beliefs, and point to the difficulties involved in synthesizing conclusions between these different areas. Nevertheless, there is a stable relationship between spiritual variables and factors: extraversion, openness to experience, reconciliation with the world, honesty that all come from the five factor model of personality.

The results of studies of spiritual entities indicate that spirituality enhances pedagogical functioning in several meaningful ways. Despite the differences in how design is measured and measured in the course of research, spirituality has nevertheless demonstrated a positive impact on psychological health. This was associated with increased life satisfaction, greater sense of purpose and purpose in life, higher self-esteem, increased well-being, and moral resilience in times of stress.

Differences in the conceptualization and operationalization of spirituality throughout literature impede the development of theory and delay the consolidation of a growing body of research relating to spiritual constructions. One promising solution to these conceptual dilemmas involves a humanistic view of spirituality as a multidimensional variable, which will also provide a more comprehensive understanding of construction. For this reason, the five factor model of personality has been considered as a valuable taxonomy in which spiritual variables can be more meaningful. Studies of spirituality in specific scientific frameworks would provide a benchmark for the development of theory; studies of this nature would also contribute to a personal understanding of spiritual tendencies and contribute to a meaningful formation of spirituality the younger generation.

Key words: spirituality; five factor model of personality; personality spirituality; spirituality in pedagogy; measurement of spirituality.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д-р. пед. наук, професор;
Гришкова Р. О., д-р. пед. наук, професор.